

**A.N.Xodjimatov, A.U.Yuldashov,
M.E.Djurayev, R.X.Allayorov**

OMMABOP EKOLOGIYA

Guliston - 2019

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**NIZOMIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

GULISTON DAVLAT UNIVERSITETI

A.N.Xodjimatov, A.U.Yuldashov, M.E.Djurayev, R.X.Allayorov

OMMABOP EKOLOGIYA

(Uslubiy qo‘llanma)

MUNDARIJA

So'zboshi.....	4
Ekologiya: fanlar tizimi va asosiy tushunchalar.....	5
Global ekologik muammolar.....	10
Atrof-muhitning global ifloslanishi.....	19
Antropogen ifloslanishning ruxsat etilgan me'yorlari.....	22
Atrof-muhit va inson salomatligi.....	27
O'zbekiston ekologiyasi.....	38
O'zbekistondagi ekologik vaziyatlarni baholash.....	49
Orol dengizi muammosi.....	56
Ona tabiatimizni asraylik.....	61
Bu qiziq.....	72
O'zbekiston Respublikasi Birinchi Prezidenti Islom Karimovning asarlari va nutqlarida tabiat, tabiiy resurslar hamda ekologiya masalalari.....	73
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning tabiat, tabiiy resurslar hamda ekologik muammolar haqidagi fikrlari.....	77
Xalqaro ekologik sanalar.....	79
Ekologiya sohasidagi xalqaro hamkorlik va unda O'zbekistonning ishtiroki.....	82
Atrof-muhitni muhofaza qilishga oid qonunchilik.....	95
Tabiatni muhofaza qilishning ta'limiy va tarbiyaviy xususiyatlari.....	105
Ekologiyaga oid tushunchalar.....	112
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.....	124

Xodjimatoev A.N., Yuldashov A.U., Djurayev M.E., Allayorov R.X.
Ommabop ekologiya. Uslubiy qo'llanma. – Guliston.: “ZUXRA BARAKA
BIZNES” MCHJ 2019. – 124 bet.

Mazkur qo'llanmadan ekologiya fanlar tizimi, ekologiyaga oid atamalarning ta'riflari, ularning mazmun-mohiyati, dunyo mintaqalari va O'zbekistondagi ekologik vaziyatlarga oid turli xil ma'lumotlar joy egallagan. Qo'llanmadagi jadvallar, diagrammalar, xaritalar va rasmlar ekologiyaga oid muhim tushunchalarni tushunishga osonroq bo'lishi uchun soddalashtirilgan.

Ushbu qo'llanma geografiya ta'limini ekologiyalashtirishni ta'minlashga qaratilgan bo'lib, u ta'limning barcha bosqich o'quvchilari, talabalari va magistrantlari, shuningdek, malaka oshirish tizimi, umuman ekologiya va geografiya sohasi o'qituvchi hamda mutaxassislari uchun foydaliligi bilan ahamiyatlidir. Shu bois qo'llanmadan ta'lim tizimining barcha jabhalarida ekologiya, geoekologiya va geografiya fanlari uchun qo'shimcha o'quv adabiyoti sifatida foydalanish tavsiya etiladi.

Ilmiy maslahatchi va ma'sul muharrir: **Saidnosir Fayzullayev -** Nizomiy nomidagi TDPU professori, biologiya fanlari nomzodi

Taqrizchilar: **O'ktam Abdunazarov –** Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zMU Tabiiy geografiya kafedrasi dotsenti, geografiya fanlari nomzodi

Nusratulla Alimkulov – Nizomiy nomidagi TDPU Geografiya va uni o'qitish metodikasi kafedrasi mudiri, geografiya fanlari nomzodi, dotsent

Lola Qarshiboyeva – Guliston davlat universiteti Ekologiya va geografiya kafedrasi mudiri, geografiya fanlari nomzodi

**Xodjimatov Alisher Nigmatovich – Nizomiy nomli TDPU
Geografiya va uni o'qitish metodikasi kafedrasi professori v.b.,
geografiya fanlari nomzodi.**

**Yuldashov Abror Ubaydullayevich – Guliston davlat universiteti
Tabiiy fanlar fakul'teti dekani, geografiya fanlari nomzodi.**

**Djurayev Mansur Egamqulovich - Guliston davlat universiteti
doktoranti.**

**Allayorov Ruslan Xaykalovich - Nizomiy nomli TDPuning
mustaqil tadqiqotchisi.**

OMMABOP EKOLOGIYA

(Uslubiy qo'llanma)

Qog'oz bichimi: 60×84 ¹/₁₆.

Times New Roman garniturasida terildi.

Sharhli bosma tabog'i 8

Buyurtma № 101 Adadi 300 nusxa

**«ZUXRA BARAA A BIZNES» MChJ bo'lmaganida chop etildi
Toshkent shahri Bonyodkor shohi ko'chasi 2 / A uy**

1. Abirqulov Q.N., Xodjimatrov A.N., Rajabov N.R. Atrof-muhitni muhofaza qilish. –T.: Yozuvchilar uyushmasi, 2004. – 128 b.
2. Alibekov L.A. Global iqlim o'zgarishi, uning oqibatlar va unga moslashish // Zamonaviy geografik tadqiqotlar: muammo va yechimlar, foydalanishning geoeologik jihatlari. Konferensiya materiallari to'plami. – Andijon: ADU, 2016. – B. 20 – 24.
3. Allayorov R.X., Xidirov M.SH., Qo'shaboyeva M.M. O'zbekistonda biologik va landshaft xilma-xillikni muhofaza qilishning mintaqaviy geoeologik jihatlari // Toshkent davlat pedagogika universiteti ilmiy axborotlari. –T., № 4 (13) 2017. 31 – 34 b.
4. Jumayev T.J. Ekologiya iqtisodiyoti. –T.: TDIU, 2004. – 288 b.
5. Nigmatov A. Ekologiyaning nazariy asoslari. –T.: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2013. – 268 b.
6. Новиков Ю.В. Природа и человек. М.: Просвещение, 1991. С. 120.
7. Rafiqov A.A., Abirqulov Q.N., Xodjimatrov A.N. Ekologiya. –T.: Yozuvchilar uyushmasi, 2004. – 144 b.
8. Rafiqov A.A., va b. Geoeologiya asoslari. – T.: TDPU, 2015, 7 b.t.
9. Rafiqov V.A. Geosistema destruksiya va degradatsiyasining chegaralari va xususiyatlari hamda qayta tiklanishi. G.f.d. DSc. dissertatsiyasi avtoreferati. –T., 2017. – 62 b.
10. Tursunov X.T. Geografiya va ekologik ta'lim masalalari // O'zbekiston Geografiya jamiyati VII- seydzi materiallari. –T., 2006.
11. Xodjimatrov A.N. Ekologik monitoring. –T.: Yozuvchilar uyushmasi, 2004. – 96 b.
12. O'zbekistonda atrof-muhit holatini ekologik ko'rsatkichlar asosida baholash atlasi.